

Guia docent de l'assignatura "Bioseguretat i normatives"

2011/2012

Codi: 101021

Crèdits ECTS: 6

Titulació	Pla	Tipus	Curs	Semestre
2500502 Microbiologia	816 Graduat en Microbiologia	OB	3	2

Contacte

Nom : Montserrat Llagostera Casas

Email : Montserrat.Llagostera@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: Sí

Algun grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

Tot i que no hi ha prerequisits específics és important tenir una bona base en microbiologia, biologia molecular i tècniques instrumentals de laboratori. Així mateix, és convenient tenir un bon coneixement de les assignatures impartides durant aquest curs.

Objectius i contextualització

Es tracta d'una assignatura obligatòria de 3er curs on els estudiants ja estan assolint una visió integradora del món microbià i les seves implicacions en l'àmbit sanitari, biotecnològic i ecològic. Aquests coneixements seran complementats amb aquesta assignatura que consta de dos mòduls i on s'introduirà a l'estudiant, d'una banda, en l'anàlisi dels riscos d'origen biològic i els sistemes de control que permeten garantir una prevenció i una protecció efectiva en els diferents àmbits i, per l'altre, en l'aplicació i millora d'un sistema de gestió de qualitat basat a un enfocament de gestió per processos i indicadors .

Els principals objectius del mòdul de **Bioseguretat** són que l'estudiant pugui:

- Identificar els agents, els factors i els riscos d'origen biològic i avalui el risc biològic existent en les diferents situacions que es puguin presentar.
- Definir les mesures més adients per evitar o minimitzar el risc biològic.
- Entendre el concepte de la biocontenció i les seves limitacions.
- Conèixer la normativa legal i els estàndards internacionals en aquest àmbit i l'assegurament de la seva correcta aplicació.

Els principals objectius en el mòdul de **Normatives** són que l'estudiant:

- Aprengui a dissenyar i elaborar els documents del sistema de gestió de Qualitat
- Adquireixi conceptes i terminologia bàsica sobre Qualitat: política, gestió, sistemes, control, avaluació, millora continuada, normalització, auditories, certificació i acreditació
- Interpreti i conegui les Normatives legals, Normes, Recomanacions i Organismes reguladors.
- Entenguiconceptes bàsics i comparatives entre ISO 9001 i altres normatives o models: relacionades amb la acreditació de competència tècnica, el model d'excel·lència Europeu o les imprescindibles en àmbits relacionats amb les diferents sortides professionals

Competències i resultats d'aprenentatge

1257:E19 - Aplicar els principis sobre l'avaluació i la prevenció de riscos al laboratori i les regulacions sobre bioseguretat relatives als microorganismes i a la manipulació de diferents sistemes biològics

1257:E19.01 - Identificar i valorar riscos microbiològics en els processos de producció

1257:E19.02 - Comprendre els protocols de validació de mètodes microbiològics

1257:E19.03 - Conèixer els procediments d'acreditació

1257:E19.04 - Implementar i gestionar mesures que garanteixin la qualitat final dels productes

1257:T01 - Utilitzar bibliografia o eines d'Internet, específiques de microbiologia i d'altres ciències afins, tant en llengua anglesa com en la llengua pròpia

1257:T01.00 - Utilitzar bibliografia o eines d'Internet, específiques de microbiologia i d'altres ciències afins, tant en llengua anglesa com en la llengua pròpia

1257:T02 - Obtenir, seleccionar i gestionar la informació (II)

1257:T02.00 - Obtenir, seleccionar i gestionar la informació

1257:T14 - Conèixer i aplicar les normes de seguretat i qualitat en microbiologia

1257:T14.00 - Conèixer i aplicar les normes de seguretat i qualitat en microbiologia

Continguts

MÒDUL I. BIOSEGURETAT

Tema 1. Introducció a la bioseguretat.

Concepte i evolució històrica. Àmbit d'aplicació. Infeccions associades al laboratori (IAL). El professional de la bioseguretat. Bioseguretat versus bioprotecció. Marc legal i estàndards internacionals de la bioseguretat.

Tema 2. Identificació i avaluació del risc biològic.

Els agents biològics (AB). Concepte i valoració del risc. Principi de precaució. Fonts i factors de risc biològic. La cadena d'infecció. Els bioaerosols. Classificació dels AB. Nivells de seguretat biològica (NSB1-4). Avaluació i classificació de les activitats amb organismes naturals i genèticament modificats. Fitxa de dades de seguretat biològica.

Tema 3. Control del risc biològic (Barreres primàries).

Elements i jerarquia del control del risc. Sistemes biològics de contenció. Vectors virals. Equips de protecció individual i col·lectiva. Protecció respiratòria. Protecció integral. La cabina de seguretat biològica. Filtració HEPA. Selecció, ubicació i ús correcte. Certificació. Altres equips de biocontenció.

Tema 4. Control del risc biològic (Barreres secundàries)

El laboratori d'alta biocontenció. Disseny i elements constructius. Condicions d'entrada/sortida de persones, materials i residus. Tractament de l'aire. Sistemes de tractament dels residus. Sistemes d'emergència. Animalaris. Hivernacles. Producció a gran escala.

Tema 5. Control del risc biològic (Pràctiques i procediments de treball).

Precaucions universals. Pràctiques i tècniques segures amb equips. Manteniment d'equips i instal·lacions. Mètodes de descontaminació (físics i químics). L'autoclau: principis d'ús. Control de plagues (DDD). Gestió d'emergències. Gestió dels residus biològics. Emmagatzemament, transport i enviament de materials biològics.

Tema 6. Control del risc biològic (Organització)

El comitè de bioseguretat institucional. El Manual de bioseguretat. Formació/Informació. Comunicació del risc. Investigació d'accidents/incidents. Vigilància de la salut. Inspeccions i auditories. Autoritzacions administratives. Bioprotecció.

MÒDUL II. NORMATIVES: Sistemes d'assegurament de la qualitat

Tema 1. Introducció

Què és la qualitat?. Terminologia. Entitat i Institucions normalitzadores (ISO, EFQM, ENAC, AENOR). Els diferents àmbits professionals i l'aplicació de sistemes de gestió de qualitat.

Tema 2 Enfocament del sistema de gestió de qualitat basat en processos

L'enfocament basat en processos en la norma ISO 9001. Identificació i seqüència dels processos. El mapa de processos. Descripció dels processos. El seguiment i el mesurament dels processos (Indicadors). La millora dels processos.

Tema 3 Sistema de gestió de la qualitat segons ISO-9001

Objecte i camp d'aplicació. Termes i definicions. Requisits per implantar sistema de gestió qualitat. Requisits de la norma ISO9001. Estructura documental.

Tema 4.- Implantació del sistema de gestió de la qualitat segons ISO-9001

Estructura organitzativa i responsabilitat de l'adrecció. Gestió dels recursos. Realització del producte.

Tema 5 Manteniment i millora del sistema de gestió de la qualitat segons ISO-9001

Mesura, anàlisi i millora. Manteniment i auditories. Tècniques per la millora continua de la qualitat. Cercles de qualitat: Deming (PDCA) , altres eines de gestió (gestió del risc, LEANs, les 5s). La certificació del sistema de gestió.

Tema 6. Sistemes de gestió de qualitat total

Modelo Europeo de Excel·lència Empresarial (EFQM). L'enfocament basat en processos en el model EFQM . Relació dels processos amb els criteris del model EFQM. Criteris de autoavaluació.

Tema 7.- Introducció a les normatives específiques en els diferents àmbits (ISO 22000, ISO 13485 i ISO 17025) i comparativa amb el sistema de gestió de qualitat de la ISO 9001

Metodologia

L'assignatura Bioseguretat i Normatives consta de mòduls, els quals s'han programat de forma integrada, però que seran avaluats de forma independent. L'estudiant haurà de relacionar al llarg de tot el curs el contingut i les activitats programades per tal d'assolir les competències indicades en aquesta guia.

Les **classes magistrals** permeten introduir els conceptes bàsics de l'assignatura. El contingut del programa de teoria serà impartit pel professor amb suport audiovisual. El material docent utilitzat a classe, i altres materials didàctics complementaris, estaran disponibles al Campus Virtual de l'assignatura. Aquesta plataforma també s'utilitzarà com a mecanisme d'intercanvi d'informació i documents entre el professorat i els estudiants.

Les classes magistrals es completen amb els coneixements que es treballen a les **sessions d'aula** i amb l'estudi personal i autònom. El grup es dividirà en dos subgrups per aquestes sessions, les llistes dels quals es faran públiques a començament del segon semestre, i a la vegada es faran grups de treball de 3-4 estudiants que es mantindran durant tota l'assignatura. Les sessions d'aula es basen en treballs proposats per l'equip docent, que els alumnes treballaran de manera autònoma, i que seran exposats i discutits posteriorment a l'aula.

Les sessions d'aula que es realitzaran en el mòdul de **BIOSEGURETAT** seran les següents:

Estudi de casos i problemes

Els enunciats dels casos i problemes estaran disponibles al Campus Virtual des del començament del semestre. La resolució d'aquests es farà en grup de treball i fora de l'horari de classe. Durant les classes els diferents grups tindran oportunitat d'exposar la seva resolució, la qual serà discutida al final amb la participació de tots els assistents.

Seminaris

Aquesta activitat s'organitzarà mantenint els grups de treball ja creats. Al inici del semestre el professor assignarà a cada grup un tema, que permetrà aprofundir en alguns conceptes adquirits en les classes magistrals, i proporcionarà informació que servirà de punt de partida per al seu desenvolupament. En una data definida s'haurà de presentar el resum escrit aprofitant la plataforma de Campus Virtual. Un cop revisat el treball pel professor es farà accessible a tots els alumnes de l'assignatura i formarà part dels continguts avaluable en l'examen final. També es farà una breu presentació oral per part dels alumnes que servirà per obrir un temps per al diàleg i el debat.

Les sessions d'aula que es realitzaran en el mòdul de **NORMATIVES** seran les següents:

Seminaris

Aquesta activitat s'organitzarà mantenint els grups de treball ja creats. Al inici del seminari el professor assignarà a cada grup un cas, que permetrà aprofundir en alguns conceptes adquirits en les classes magistrals, i proporcionarà informació que servirà de punt de partida per al seu desenvolupament.

Es treballarà a classe o de forma autònoma i es farà accessible a tots els alumnes amb una breu presentació oral per part dels alumnes que servirà per obrir un temps per al diàleg i el debat.

INFORMACIÓ ADDICIONAL:

Per tal de donar suport a les activitats formatives indicades anteriorment, els alumnes podran realitzar tutories individuals prèvia cita amb el professorat.

Activitats formatives

Activitat	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes de teoria	29	1.16	
Estudi de casos. Mòdul de Bioseguretat	6	0.24	
Preparació de la presentació oral	10	0.4	
Seminaris Mòdul Bioseguretat	2	0.08	
Seminaris. Mòdul Normatives	8	0.32	
Tipus: Supervisades			
Tutories	1	0.04	
Tipus: Autònomes			
Estudi	50	2.0	
Lectura de texts	19	0.76	
Recerca i gestió d'informació	20	0.8	

Avaluació

L'avaluació serà individual i continuada mitjançant un seguiment del procés d'ensenyament i aprenentatge que permeti valorar l'assoliment de les competències. S'incentivarà el treball i l'esforç continuat que és l'únic que permet integrar els coneixements i assolir els objectius.

S'organitzarà valorant els apartats següents per cadascun dels mòduls que integren l'assignatura. Cada mòdul té un pes en la nota global de l'assignatura: **50% el Mòdul de Bioseguretat i 50% el Mòdul de Normatives**. Per superar l'assignatura s'ha d'assolir la puntuació mínima requerida a cada mòdul de la forma especificada a continuació:

MODUL DE BIOSEGURETAT

- **Examen escrit global (65% de la nota del mòdul).** L'avaluació dels continguts teòrics de l'assignatura, corresponents als coneixements adquirits en totes les activitats formatives, es durà a terme mitjançant la realització d'una prova escrita obligatòria on es combinaran les preguntes de desenvolupament amb preguntes tipus test relatives als temes tractats a classe. Perquè pugui ponderar en la nota del mòdul, el valor mínim a assolir serà de 4.
- **Avaluació de casos i seminaris (25% de la nota del mòdul).** L'avaluació del resum escrit i la presentació oral del mateix es farà sobre el contingut, organització i habilitats comunicatives.
- La **participació** en les classes teòriques, en els seminaris i estudi de casos, així com l'**actitud** durant tot el procés d'aprenentatge permetrà obtenir **el 10%** restant de la nota final d'aquest mòdul.

MÒDUL NORMATIVES

- **Examen escrit global (70% de la nota del mòdul).** L'avaluació dels continguts teòrics del mòdul de Normatives es durà a terme mitjançant la realització d'una prova escrita obligatòria on es combinaran les preguntes de desenvolupament amb preguntes tipus test relatives als temes tractats a classe. Perquè pugui ponderar en la nota del mòdul el valor mínim de les proves ha de ser superior a 4, en cas contrari l'estudiant haurà de recuperar tota la matèria a l'examen final.
- **Avaluació dels seminaris (30% de la nota del mòdul):** L'avaluació inclourà els següents aspectes:
 - Realització d'un treball escrit (10% de la nota del mòdul).
 - Exposició oral dels casos treballats (20% de la nota del mòdul).

La puntuació global mínima per superar cadascun dels mòduls és de 5.

Es considerarà que un estudiant obtindrà la qualificació de **No Presentat** si el número d'activitats d'avaluació realitzades és inferior al 50% de les programades per l'assignatura.

En cas de no superar l'examen escrit o de no haver-s'hi presentat, hi haurà la possibilitat de realitzar una recuperació, que inclourà tots els temes tractats, en les dates indicades en la programació general del curs.

Els estudiants que vulguin millorar nota renunciaran a la qualificació obtinguda prèviament de l'assignatura. L'examen de millora de nota serà un examen global que inclourà preguntes de totes les activitats de l'assignatura i es realitzarà el mateix dia i hora que l'examen de recuperació.

Els repetidors tan sols s'hauran d'avaluar del mòdul concret que no hagin superat.

Activitats d'avaluació

Activitat	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Pràctiques d'aula	32,5	1	0.04	1257:T01.00 , 1257:T02.00 , 1257:T14.00
Teoria	67,5	4	0.16	1257:E19.01 , 1257:E19.02 , 1257:E19.03 , 1257:E19.04

Bibliografia

Guia tècnica per a l'avaluació i prevenció dels riscos relacionats amb l'exposició a Agents Biològics (INSHT) 1997. Disponible on line a:

<http://www20.gencat.cat/docs/treball/03%20-%20Centre%20de%20documentacio/Documents/01%20-%20Public>

Manual de bioseguridad en el laboratorio (OMS). 3a edición 2005. Disponible on line a :

http://www.who.int/csr/resources/publications/biosafety/CDS_CSR_LYO_2004_11SP.pdf

CDC/NIH Biosafety in Microbiological and Biomedical Laboratories, 5th Edition, U.S. Govt. Printing Office, Washington, 2009. Disponible on line a: <http://www.cdc.gov/biosafety/publications/bmbl5/index.htm>

Guidelines for Research Involving Recombinant DNA Molecules (NIH Guidelines), Department of Health and Human Services, National Institutes of Health, 2009. Disponible on line a:

http://oba.od.nih.gov/rdna/nih_guidelines_oba.html

Fleming, D.O., and Hunt, D.L., Biological Safety Principles and Practices, 4th Edition, ASM Press, Washington, D.C. 2006.

ISO 22000 - "Sistemas de Gestión de Seguridad Alimentaria"

ISO 13485:2003, "Dispositivos Médicos - Sistemas de Gestión de Calidad - Exigencias para Objetivos Reguladores"

ISO 17025: "Requisitos generales para la competencia de los laboratorios de ensayo y calibración"

ISO 9001: "Sistemas de gestión de calidad. Requisitos"

Webs d'interès

Bioseguretat a la UAB: <http://www.uab.cat/servlet/Satellite/bioseguretat-1271850580619.html>

Centers for Disease Control and Prevention, USA: <http://www.cdc.gov/>

Organització Mundial de la Salut: <http://www.who.int/es/index.html>

Organización Mundial de Sanidad Animal (OIE): <http://www.oie.int/es>

Departament de Salut. Generalitat de Catalunya: <http://www.gencat.cat/salut/depsalut/index.html>

European Biosafety Association (EBSA): <http://www.ebsaweb.eu/>

American Biological Safety Association (ABSA): <http://www.absa.org/>

NTP: <http://www.insht.es>

ISO: <http://www.iso.org/iso/home.html>

AENOR: <http://www.aenor.es>

ENAC: <http://www.enac.es>

Altres textos recomanats així com enllaços d'interès es trobaran disponibles al campus virtual de l'assignatura.